

Rektor Moira von Wrights installationstal 5.9.2019

Kansler, *Your Excellencies*, rektorskolleger, studenter, alla medarbetare vid vårt universitet, *distinguished guests and colleagues, rakkaat Åbo Akademin ystävät.*

I.

I dag inleder vi höstterminen 2019 med denna festliga inskription. Omkring 5 500 studenter och 780 doktorander kommer till vårt universitet för att påbörja eller återuppta sina studier. Jag hälsar er särskilt välkomna! Er som är nya vill jag gratulera till era studieplatser här vid Åbo Akademi som har så mycket att erbjuda både när det gäller kunskap och lärmiljöer, nationellt och internationellt, och när det gäller det sociala och kulturella livet. Jag hoppas att ni kan känna er stolta över Åbo Akademi – er blivande *alma mater*. Våra drygt 650 lärare/forskare, och nästan lika många övriga medarbetare, har också sakteligen förskansat sig i sina arbetsrum, laboratorium, bibliotek och undervisningslokaler. Många är redan i full gång med sitt värv. Några deltar i inskriptionsfestligheterna i Vasa och Åbo för att fira terminsstart och installation av en ny rektor vid Åbo Akademi, den 18:e i ordningen.

Professor Mikko Hupa överlämnar rektorsinsignierna till mig. Han överlämnar samtidigt ett universitet som är sjudande av verksamhet och brinnande av lust att få utvecklas vidare till att bli ett av Nordens främsta universitet och mest eftersökta svenska studie- och arbetsplats. Viljan är stark att få Åbo Akademi att blomstra i hela sin prakt. Våra fyra profilområden inom forskningen – Havet, Minoritetsforskning, Molekylär process- och materialteknologi, samt Läkemedelsutveckling och diagnostik – är framgångsrika, dock inte heltäckande. Kanske behöver vi ytterligare profilera oss på ett sätt som förtydligar vårt uppdrag och motiverar vår närvaro. Det kunde vara ett profilområde som binder samman forskning och utbildning och som visar hur vi arbetar integrerat och nyskapande med dessa universitetets kärnverksamheter.

I mitt tal i dag vill jag framföra tre saker och dryfta på vilket sätt de hänger ihop och varför de är viktiga för oss som universitetet, men också avgörande för Finlands framtid.

Det första är de *lokalisationer* och *diskursiva rum* där Åbo Akademi verkar.

Det andra är *akademins särskilda förmågor*, det som skiljer ett universitet från andra samhällsinstitutioner, och hur vi utnyttjar och utvecklar det i vår unika pedagogiska form.

Det tredje är *studenterna*. Utan studenter inget universitet, men varför?

The uniqueness of a university resides in its pedagogical form, as Jan Masschelein puts it. Today I am going to deepen three key-aspects of the university. First, the location and discursive space of Åbo Akademi University. It is partly inherited, partly a product of an ongoing making and remaking of the world. Second, is "that thing called thinking" – systematic scientific thinking – and how we use it to develop our unique pedagogic form and new knowledge. Third, I want to focus on our students. Without students we would not be a university. However, the reason is not (only) that students are learners. Rather, the reason is, that the students are an integral part of the process where teachers/researchers develop their knowledge and thinking – also from the very important ethical point of view.

II.

Våra campus i Vasa och Åbo syns dels tack vare de fina gamla byggnaderna, dels tack vare nya anläggningar som stolt reser sig i de vackra stadslandskapen. Vi som är historiskt intresserade tycker om att tänka att generalguvernör Per Brahe var den som såg bildningspotentialen i den östra rikshalvan och fick till den Kungliga Akademien i Åbo år 1640, under drottning Kristinas tid. Brahe stoltserar som staty intill Domkyrkotorget och påminner oss om att Åbo redan då hade ett rikt handels- och kulturliv. Åbo har brunnit ett antal gånger sedan dess och universitetet har av politiska skäl flyttats till Helsingfors och blivit Kejsarliga Alexanders universitet och sedermera Helsingfors universitet, men platsen, traditionen och erfarenheterna – den Kungliga Akademiens topos – lever kvar. Med sina två universitet, fyra högskolor och 40 000 studenter utgör Åbo stad en unik mångspråkig bildningsort, en högst levande och dynamisk plats.

Men även om Åbo redan vid tiden för akademins grundande på 1600-talet var en viktig mötesplats mellan öst och väst, så var kontakterna över hela Bottniska viken också oerhört aktiva, och Vasaområdet har fyllt en liknande funktion – om än i något mindre skala och utan samma tunga belastning av kungar, biskopar och adelsmän. Vasa har en rik

bildningshistoria. Här grundades en pedagogi redan år 1641, och Wasa Trivialskola år 1684. Här finns i dag ett myller av bildningsinitiativ och akademiska verksamheter som drivs av fyra universitet och två högskolor och omkring 17 000 studerande.

Det ligger i sakens natur att ett universitet växer, att vetenskapligt framgångsrika verksamheter infogas i en universitetsstruktur. Så har till exempel lärarutbildningen i Vasa kommit att bli en del av Åbo Akademi. Det faller sig naturligt att nu också nämna Yrkehögskolan vid Åbo Akademi, Novia. Vi kommer målmedvetet att inom vår koncern bygga upp ett starkare samarbete kring infrastruktur och ledning, och vi kommer att arbeta för smidigare studieövergångar och synergier inom forskning och utbildning.

Åbo Akademis dynamiska karaktär görs dock inte rättvisa genom att beskåda byggnader och yttre prakt: det akademiska hantverket materialiseras inte i teknik, glas och betong – för det krävs långt fler led av yrkeskunnande. Betydelsen av ett universitet kan vi däremot fånga i den kunskap och det lärande som genereras vid universitetet; i de texter, innovationer, argument och seminarier som föds fram. I de frågor som ställs, i den nyfikenhet som frodas. Vi arbetar långsiktigt, men ojämnt, och ligger sällan i kapp men klockan, ty som poeten Tomas Tranströmer säger: "Tiden är ingen rak sträcka utan snarare en labyrint".

Så är det i akademien, både inom forskningen och utbildningen.

Många i omvärlden retar sig på akademiker och undrar vad vi egentligen håller på med och om det alls är någon nytta med oss. Vi kan vara så koncentrerade att vi verkar förvirrade, vi kan bli så provocerade av felslut att vi formligen exploderar, och vi kan i timal lägga ut texten om en fråga som kan synas ovidkommande för omgivningen. Naturvetare blir ibland anklagade för att vara världsfrånvända, men särskilt humanister får sig allt oftare en känga från omvärlden som undrar om de överhuvudtaget bidrar med annat än med flum. Jag hoppas att jag kan räta ut åtminstone några missförstånd. Det är nämligen så att det som vi gör på ett universitet bara kan göras just här, i de akademiska miljöerna och i det öppna kritiska och rationella samtalsklimat, det topos som akademien upprätthåller.

III.

Vad är det då mer exakt som vi gör på universitetet som är så omistligt? Vad är det vi gör som man inte kan göra lika bra någon annanstans? Är det forskningen?

Forskning är ett hantverk, men forskning går också ut på att utveckla gamla idéer och kunskaper, låna andras tankar – ibland omedvetet stjäla dem – och förbättra dem, förkasta dem, grubbla vidare, läsa – och tänka. Forskningen prövas internationellt, men forskaren själv och hennes resultat ställs verkligen på prov i undervisningen då hon blir utmanad av sina studenter: går resonemanget att begripa? Är det verkligen rätt tänkt? Vilka andra synpunkter kan komma i fråga?

Det är alltså inte bara forskningen utan också undervisningen, bildningen och tänkandet som är omistliga. Jan Masschelein och Maarten Simons (2012) menar att universitets unika egenart ligger i deras pedagogiska form som i sig själv på en och samma gång omfattar alla dessa tre: utforskandet, undervisningen och värld-skapandet, det vill säga formandet av nya värderingar, kunskaper och artefakter.

Det akademiska tänkande präglas av *inlevelse (sensitivity, herkkyy)*: det vill säga förmågan att, i det pågående flödet av händelser, se och urskilja något som är värt att tänka över. Man kanske får syn på en förhastad kausal slutsats, en svepande generalisering, ett begränsat antagande som behöver utmanas, eller ett provokativt problem som behöver lösas.

En annan aspekt är vår *fallenhet (inclination, taipumus)* och beredskap att verkligen anstränga oss för att tänka genom en fråga, oavsett om vi drivs av nyfikenhet eller av en redan etablerad vana att tänka.

Den tredje aspekten av de tankeförmågor som vi utvecklar vid universitetet är *förmågan (ability, kapasiteetti)* att tänka *effektivt och på ett hållbart sätt*. Det kan nämligen leda till att vi faktiskt kan frambringa alternativa förklaringar till något som man kanske under en längre tid uppfattat som självklart, kanske en förmodad kausal relation.

Tillsammans ger de olika aspekterna av tänkande oss möjlighet att utveckla bildning som *akademisk förståelse*. En framgångsrik akademisk förståelse präglas av ett finstämt samspel mellan det översiktliga och detaljerna, och tillämpas med omdöme och etisk reflektion. Det är en förmåga som varje student behöver ha med sig när hon eller han avslutar sin utbildning – om vårt lärosäte ska kunna göra skäl för benämningen *alma mater*.

Alma mater är vår kunskapsmoder, lärosätet där vi studerar. *Alma mater* är också den breda kunskapstradition som universitetet värnar om. *Alma mater* har i dag som uppgift att övervinna dualiteter och klyftor. Redan innan sprickan mellan vetenskaperna i

västvärlden började ta form, befarade många att sprickbildningen mellan religion och vetenskap kommer att leda fel. I dag står vi inför samhällsutmaningar som är så allvarliga att vi inte kan fastna i stridigheter om den rätta vägen. Vi måste samarbeta och bredda vår egen bildning för att kunna ta de perspektiv som behövs för att vi ska kunna ge vårt nödvändiga kunskapsbidrag till mänsklighetens överlevnad.

IV.

Åbo Akademi står inte och tittar på när samhällets förändras. Ett svenskt universitet för hela Finland kan inte i dag nöja sig med att försörja en krympande svenskspråkig befolkning med utbildade tjänstemän och professionella – nej det behövs något mycket mer genomgripande.

Vad är det vi ska göra för att nå fram till de högt satta mål som vi formulerar i vår kommande strategi om att vara Nordens port till Finland, och att ta studentperspektivet på allvar i både form och innehåll och locka studenter från hela Norden? Jag är övertygad om att vi behöver skapa en *ny berättelse* om Åbo Akademi som hela Finlands svenska universitet. För att lyckas måste vi tänka bort den politiska tankefigur som är så dominerande i dag, där språk identifieras med vissa grupper, och där grupper ställs mot varandra. Vår nya berättelse måste formuleras på en annan arena än den där identitetspolitiken och fördelningspolitiken tar form.

Vi behöver interna mötesplatser och en fungerande och lyssnande ledningsorganisation samt ett verksamhetsstöd som ger stöd där som det behövs, och rentav överraskar med nya och fiffiga lösningar i undervisningslokalerna och biblioteken. Vi behöver återskapa den förtroendefulla relationen mellan våra olika vetenskapsområden. Vi ska stärka det som är bra och föra den högre utbildningen tätare samman med forskningen, och tvärtom. Och samtidigt ska vi med en genomtänkt sinnrikhet och etisk reflektion *fortsätta* att göra just det vi redan kan och gör.

Studenternas undran och entusiasm utmanar akademin till att utvecklas. Att då inte tänka in ett studentperspektiv vore ett katastrofalt misstag. Jag menar inte att studenterna ska vara måttstock för utvärdering eller fokus för all uppmärksamhet, tvärtom. Att tänka utifrån studenternas utgångspunkt betyder att vi, oavsett var inom akademin vi är verksamma, ställer oss frågan: Hur skulle jag uppfatta detta om jag vore en student – vilket jag inte är!

Hannah Arendt har kallat perspektivet "*Thinking and judging where actually I am not!*"

Ett sätt att hantera frågan är att helt enkelt prata med studenterna och bjuda in dem. Från och med i höst kommer studenterna att delta med en representant i rektors ledningsråd. Det kan tyckas självklart, men så har det inte varit.

V.

Exakt hur Åbo Akademi ska ta nästa steg på sin slingriga väg som Finlands svenska universitet och Nordens port till Finland, vet jag inte. Våra vicerektorer Mikael Lindfelt och Stefan Willför och jag ser fram emot att äntligen få mötas, samtala och lägga upp planer tillsammans med er: våra medarbetare, styrelsen, universitetskollegiet, studenter, samarbetsparter i regionen och grannuniversitet – och syskonhögskolor inom och utanför landets gränser, inom och utanför intressegränser.

Jag har i dag dragit en gräns mellan vad ett universitet är och inte är; vad Åbo Akademi står för och inte står för. Gränser ska inte utplånas, skillnader måste få finnas, och låt mig därför avsluta med Tranströmers ord:

”Gräns är inte särskiljande utan mötet mellan utanför och innanför.”